

Forrás: <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2024/11/tarnoczai-geza-csaszari-eskuvo-a-magyar-sajto-tukreben-15-03-15/>

Tarnóczai Géza

Császári esküvő a magyar sajtó tükrében

1853-ban az a döntés született, hogy az akkor 23 éves császárt, I. Ferenc Józsefet meg kell házasítani. Közismert történet, hogy a feleségéül szánt unokatestvére, Ilona helyett annak húgát, a nem egészen 16 esztendőes Erzsébetet választotta, aki a külsője mellett elsősorban természetességével vette le a lábáról a fiatal uralkodót. A bajor Wittelsbach családból származó hercegnők a császár születésnapjának megünneplésére utaztak 1853 augusztusában Bad Ischl-be, és ekkor változott meg a történelem menete azzal, hogy Ferenc Józsefnek Sisi tetszett meg, nem pedig komolyabb és az uralkodói feladatokra felkészültebb nővére. Az eljegyzést követően, az esküvőt megelőző nyolc hónapban igyekeztek bepótolni azokat a hiányosságokat, amelyeket Erzsébet neveléséből korábban elmulasztottak. 1854. április 24-én uralkodói körökben ritka dolog történt: a pápa külön engedélyével szerelmi házasság kötött az első unokatestvérek, Ferenc József és Sisi között.

1. kép: I. Ferencz József és Erzsébet királyné esküvője a bécsi Augustinus-templomban, 1854. április 24-én. – Egykorú rajz után.

Forrás: Vasárnapi Ujság, 1916. november 26. 63. évf. 48. sz. 764.

Tarnóczai Géza: Császári esküvő a magyar sajtó tükrében

Az esküvőt megelőző néhány napról és magáról az ünnepélyes ceremóniáról a korabeli magyar újságok is részletesen beszámoltak. A **Hölgyfutár** Bécsi rövid hírek rovatában megjegyezte, hogy a „*Ferenc József gőzös, mely a császári arát Bécsbe fogja szállítani, f. hó 19-kén pompásan fölékesítve Linzbe ment.*”¹ Sisi a családjával és a kíséretével 1854. április 20-án indult el szülőföldjéről, Bajorországból és április 21-én átlépték az osztrák határt. Közben Bécsben már folytak a nagyszabású előkészületek, melyről a **Budapesti Hírlap** is beszámolt *Levelezések* című rovatában: „*Bécs, ápril. 20. Már kezdi magát Bécs ünnepélyesen földiszíteni, azon fényes napokra készülvén, melyek reá várnak; mivel már a házak homlokain részint a császári ara bevonulásának ünnepére, részint a f. hó 25-ki nagyszerű kivilágítás számára dolgoznak. E szép nap azonban nem csupán milliók szíveit megörvendeztetni fogja, hanem bizonyosan ezrek boldogságának és egy szebb jövődönnek kezdete s szívesen üdvözölt záloga leend. Meg lehet mindenki győződve, miszerint e nap öröme szívből eredt, általános, egyáltalában mesterkéletlen s mélyen érzett leend; mivel Uralkodónk tagadhatlanul elismert, valóban kitűnő tulajdonai Ó Felségének minden alattvalói tiszteletét s ragaszkodását biztosítják, ts Ferencz József már most is méltán legjelesebb s közszeretetei birt elődei sorában áll, és úgy tiszteltetik.*”² Ausztriában Sisiék első jelentősebb állomása Linz volt, ahol Ferenc József meglepetésként személyesen üdvözölte menyasszonyát. Este díszelőadást tartottak tiszteletükre a linzi színházban, ahol az Erzsébet rózsái című darabot játszották, majd díszkivilágítás volt a városban zenés fáklyásmenettel.³ A másnapi történekekről meséljen újra a Budapesti Hírlap aktuális száma: „*Bécs, április 22. "Franz Joseph" gőzös a fenséges arával fedezetén, valamint a többi diszflottilla reggeli 8 óra 10 perczkor Linzből elindult. A megérkezés Bécsbe 3 óra után történik. Császár Ó Felsége már reggeli 4 órakor az "Austria" fedezetén, elhagyá Linzet, és déli 12 $\frac{1}{2}$ órakor a lakosság örömdüvözlései közt megérkezett.*” A lap egyéb érdekességről is beszámolt: „*A Császár Ó Felsége menyegzőjének maradandó emlékéül készített emlékpénz ma megjelent. Ezt Seidan jeles művész készíté, s az bizonyosan a nagy birodalom egy családjából sem fog hiányzani. Rajta Ócsászári Felségeiknek jól sikerült kettős arczképe látható.*”⁴ Ferenc József április 22-én délután Bécsben üdvözölhette leendő hitvesét, akinek gőzhajója Nussdorfban kötött ki 4 órakor, ahol hatalmas tömeg várakozott a köszöntésre. „*Legkorább reggeltől fogva minden utcák, melyek Nussdorfba vezetnek, sűrű néptömegtől voltak ellepve; a házak legünnepiebben szőnyegek virágfüzérek és ivekkel voltak díszítve, diadalívek állítottak, melyeken a legfelsőbb jegyepár névbetűi pompáztak. Dél felé már minden ház, a tetőkig, a hegyek, szőlőkertek, az egész Dunapart mindkét felől betű szerint úgy el volt néppel özönlve, hogy a közlekedés teljes lehetlen lön. A dunagőzhajózási kiszállótér el volt zárva, és azon a társaság igazgatója Ericson intézkedésére, egy pompás, oszlopokon nyugvó, arannyal díszített diadalcsarnok állítottak, mely austriai cs. és bajor k. zászlókkal, austriai és bajor czimerek, szőnyegzetek és virágfüzerekkel a legizletesebben volt földiszítve; a part felé fekvő tér, melyre a fens. ara hercegnőnek először kelle lépnie, drága szőnyegekkel volt takarva, s valódi virágkertet alakítva, mindkét felől emelvények állítottak, melyeket a látványók tömegé már korán reggel elfoglalt. [...] Pontban 4 órakor közelgett az ünnepélyesen föl-díszített „Franz Josef” gőzös, s tágas ivezetben mozgott a kikötőhely felé. Ó kir. fensége Erzsébet hercegnő kilépett környezeté köréből, s azon lelkesült üdvözléseket, mik folyvást meg-megujultak, kendője szakadatlan lebegtetésével viszonzá. A hajó kikötött, Császár Ó Felsége gyorsan lépett a fedezetre, fenséges aráját legszívélyesebben megölelé, és erre mindjárt a hercegnő fenséges szüleit és testvéreit üdvözlő. Ó cs. fensége Zsófia főhercegnő s Ferencz Károly főherceg követték Ó Felségét a fedezetre hasonló üdvözlés végett, s mélyen megható, végtelenül szép pillanat volt, midőn az Uralkodó fenséges anyja a kellemben tündöklő hercegnőt karjaiba zárta, s erre Ó Felsége elé vezető, s Ó Felsége a hercegnő-arát karján*

az emelvényre fölvezette. Ő kir. fensége rózsaszín selyemruhát viselt, fehér kazsmir mantilt és rózsaszín selyemkalapot fehér fátyollal. Ő Felsege azután a fenséges herczegnőnek Rauscher lovag érsek ő excját, b. Kempen és gr. Schlick altbnagyokat, a helytartó és polgármester urakat egyenkint bemutatni méltóztatott, kikhez ő k. fensége nyájas szavakat intézni kegyeskedett.”⁵ Az ünnepélyes fogadtatást követően a jegyespár és családtagjaik kétfogatú nyílt kocsikkal Schönbrunnba hajtottak. Ott is hatalmas embertömeg és ováció fogadta a diadalmenetet. Másnap a Habsburg-hagyományoknak megfelelően a császár menyasszonya bevonult Bécsbe, a Theresianumból indulva a Hofburgba. „A diszhintót 8 drága tejfehér ló voná, sörényeik vörös és arany zsinórokkal voltak befonva, gazdagon aranyozott vörös szerszámban, fejeiken fehér tollbokkréták, a széles arany gyeplők a kocsis kezében folytak össze, ki a gazdag paszomántu udvari disz-livreében a nehéz arany rojtok és bojtokkal ékített fekete bársony kocsibakon ült. Minden pár ló mellett kétfelől, valamint mindenik kocsiajtónál teljes diszben két cs. k. belső szolga lépdelt. A kocsi, mely egészen aranyozva volt, fedele közepén az arany császári koronával ékítve, s hátulsó két kereke közt az arany birodalmi sas, az alma és uralkodópálczával pompázott, fekete, aranyhímzésű bársony párnákkal volt ellátva, oldalfalai fekete bársonnyal kiverve s arany arabeszkekkel gazdagon himezve. A diszhintóban ültek ő kir. fenségeik a császári ara, és Luiza bajor hgnő. Ara-hgnő ő kir. fens. kerek rózsaszín atlasz ruhát viselt fehér diszítékkal, nyaka körül csipke écharpe, fején gyémánt-diadém volt fehér és piros rózsakoszorúval körítve. Lelkesült kiáltások s véghetetlen örömríadal üdvözlé s kíséré a fenséges ara-herczegnőt az egész uton, és ő fensége láthatólag örvendő és mélyen megilletődve e szívélyes fogadtatás által, a szeretet, hódolat és tisztelet e nyilvánításait a legnyájasabban és kegyesebben viszonzá.”⁶ A boldog vőlegény arra is felhasználta élete fontos eseményét, hogy békülékeny arcot mutasson a forradalmárok felé. Sisi bécsi bevonulásának napján, április 23-án a Wiener Zeitung hivatalos közleményt jelentetett meg, mely szerint több mint kétszáz politikai bűntett miatt várfogságra ítélt fogoly kapott kegyelmet, további száz elítéltnak büntetése felét engedték el. Általános amnesztiában részesültek a felségsértésben bűnösnek találtatottak és a közrend ellen bűntettet elkövetők, Magyarországon, Lombardiában és Velencében pedig megszüntették a hadiállapotot. Mivel a császári kegy összekapcsolódott az esküvővel és az új császárné személyével, Erzsébet szívélyes fogadtatásban részesült és megalapozta népszerűségét.⁷ Mindezt bizonyítja a **Családi Lapok** című tudományos és szépirodalmi folyóirat április 30-án megjelent száma is, amely az alábbi sorokkal magasztalta az ifjú hitvest *Örömsugár* című írásában: „Az ország egy nagy család. Anyátlan család nélkülözi az élet legszendébb, legáldottabb élveit. A családfő képviseli az erő, az irány, a korlát elvét: a családanya keblében a kegy és szendeség virágai tenyésznek. A családfő az érlelő nap, s ha kell, alázatra intő fönséges villám. A családanya tavaszi sugár, enyhítő harmat s hódolatra hajoló szívárvány. Teljesb és áldásosb érlelés csak úgy következik, ha gyöngéd fuvalmak lengik körül a családélet feselő bimbóit, mellyekből a gyümölcs természetszerűen fejlődhetik. így áll elő az őszhang, az élet e legfönségesb remeke. – Hazánknak, az összes birodalomnak nem volt családanyja, s így az életkellemeknek csak felét élvezé. S íme a szerelem angyala sugalmat bocsáta Fölséges Urunk szívébe; Ő Hitvest választta magának, s oda ülteté szíve és birodalma trónjára. A népek millióinak nagy családja hódoló örömmel üdvözli hon-anyául ERZSÉBET császárnőt. Ama sugalom közölöm szózatává lön, melly az ormokat és síkokat beharsogja hangjával. Az 1837-dik év december 24-kén, ERZSÉBET születésével pirult föl ama boldog hajnal, melly átlövellí bájsugarát az 1854-ki kikelet virányira. S maga a Fölséges Asszony tavaszi sugárként jelen meg közöttünk. Szeretetének első ihleménye a kegyelem és bocsánat szava, mellyet Fölséges Férjének ajkára varázsol bájainak hatalma. Százan meg százan térnek vissza csöndes tűzhelyeikhez. Mennyi atya és anya, férj és nő, fiú és leány merít vigasztalást,

Tarnóczai Géza: Császári esküvő a magyar sajtó tükrében

éledést e fejedelmi tény forrásiból! Mennyi köny szikkad föl a búslakodók arczain — a bánat könnyei; mennyi köny özönlik a háladók szeméből, könnyei az örömek. Mennyi szétszakadt család forr ismét össze egészszé, s a boldog körnek minden tagja elragadtatva nyugszik egymás kebelén! S a népek nagy családja lelkesülten tekint a kettős trón felé; hódolva fürdik a kegy magasztos sugárban, – s viszont az ő szeméből kigyúl a hála és öröm sugárainak özöne, melly hően bevilágít a messze jövőnek titkaiba.”⁸ A Családi Lapok nem érte be ennyivel, Sujánszky Antal dicsőítő versével is tisztelgett Erzsébet előtt. Sujánszky amellet, hogy pap volt, író és költő, a katolikus vallásos költészet művelője is. Versében hangsúlyozta, hogy az új császárné éppúgy bajor földről származik, mint Gizella, az első magyar király, Szent István felesége.

„Bajor-hazából jött közénk Gizéla,
S áldás virult az ifjú hon felett;
És oldalán dicső István királynak
Üdvhöz vezette a hős nemzetet.

ERZSÉBETH onnan jösz TE is;
körötted Báj-kellemed varázsa tündököl;
S császári Férjed karjain lebegvén,
A hű magyar főnhangon üdvözöl.

TE fényderüt hozasz csillagszemekben,
Szívedben Őseidtől nyert erényt,
S mint a tavasz virágot hord magával:
TE egy mosolylyal adsz öröm-reményt.

TE jösz, hogy annyi millió szívében
Lelj szirt-keményen álló trón-helyet;
TE jösz közénk, hogy annyi milliónak
Védpajzsaul kinyíljon kebeled.

Oh! szent e frigy. Ragyogjon istenáldás
TE rajtad és császári Férjeden;
A béke közt vagy ádáz harcviharban
Gyönyört vagy enyhet leljen kebleden.

Az ifjú Hős TIÉD most mindhalálig,
S TE is miénk vagy így Ő általa,
Erény-magasztos szívetek frigyében
Dicső jövőnek ébred hajnala.

Üdv Nektek! im hű nemzetek virasztnak
Őrangyalul szerelmetek felett;
A hon javáért s trónotok díszéért
Forró imára fonják a kezét.

S legyen, hogy a jövőnek gyász ölében
Keservetekre készül harcvihar,

*Inogni nem fog trónotok talapja,
Mig él ez ős hazában a magyar.”⁹*

A várva várt menyegzőre 1854. április 24-én, hétfőn este fél 7-től került sor a bécsi Ágoston-rendiek templomában, s az eseményt Bécs hercegérseke, Joseph Othmar von Rauscher celebrálta, akit hosszú, szövirágokkal dúsított beszédei miatt plauscher (fecsegő) bíborosnak is gúnyoltak, amire ezúttal is rászolgált. A Vasárnapi Újság Tárogató című rovata az alábbi szavakkal számolt be a jeles alkalomról: „Ő cs. k. Apostoli Felségének egybekelése Erzsébet bajor k. hercegnő ő fenségével. – Mult hétfőn ment végbe a birodalmi fővárosban a Szent-Ágoston udvari templomban ez ünnepélyes szertartás. Jelen voltak a birodalom legmagasabb osztályai, a küludvarok képviselői, a népek sokasága, s kitől minden áldás jó, az Isten. Lapjaink között legérdekesebben írja le ez ünnepélyt a "Pesti Napló": „A templom előrésze arannyal áttört veres bársony függönyökkel, hátulsó része pedig drága szövetekkel borított el, mellyekre a bibliából képletek himeztettek. A karcsú oszlopokat repkény futotta körül; a templom padlatát szőnyegek fedék el, a legmagasb vőlegény és ara számára emelt trón, s a fenséges és főméltóságú személyek részére rendelt helyek felett arannyal himzett veres és fehér bársony mennyezetek álltak. A fényt 10,000 gyertya világa veté fel, s olly látványt láttatott, minőt a jelenlevők közül tán kevesen láttak. A templom a magas vendégek által már 6 órakor megtöltetett. Ezek között az egyházi rendből leginkább Magyarország és Prága herceg- és bibornokérseke, a lemergi, olmützi, salzburgi, majlandi, mantuai, udinei, zágrábi, egri és kalocsai érsekek, a seckauai, boroszlói és trienti hercegi püspökök, a nagyváradi, temesvári, pécsi, váczai, nagyszombati, győri, nagyszebeni, tarnowi, király-grätzi, leitmeritzi, brünni, sz.-pölteni, linzi és bellunoi püspökök, a katonai rendből az ősz Radeczky, Hesz, Schlick, Kempen és Jellacic tűntek fel leginkább. Az idegen vendégek között a Koburg-Gotha, Schleswig-Holstein-Glücksburg, Hohenlohe-Waldenburg hg és Cambridge kir. hg vonták magokra a figyelmet, a számtalan idegen urak és hölgyek legfényesebb öltözékben állván ezek mögött. A palota-dámák uszályos ruháik többnyire a leggazdagabb ezüst hímzéssel árasztvák el; a százezreket érő fej- és nyakékek a tündérvilágításu templomban mint egy derült ég csillagai ragyogtak. Midőn helyét mindenki elfoglalá, a nászmenet a meghatározott rendben megindult a templomba; a benső termekből a veres-bársonnyal ékített és fényesen megvilágított Augustinus folyosón vonult el a menet, elől menve az udvarnokok, kamarások és b. t. tanácsosok, a legfőbb családok jelenvolt tagjai, a cs. k. ház tagjai és a bajor k. hercegek, s ezek főudvarmesterei. Ezek után Ő cs. k. Apostoli Felsége ausztriai tábornagy-egyenruhában a bajor k. Hubertus rend nagy mellszalagjával ment a legfelsőbb kamarás, a cs. k. trabant-testőr kapitány és első tábornok segéde kíséretében. Követék Ő Felségét a Fenséges ara jobbán Zsófia cs. k. s balján Louise bajor k. Fenségével. Utánok jövének a cs. k. fenséges főhgnők, s a többi magas hölgyek. A benső apartementben a főudvarmesternők, s onnan kilépve a templomig a nemes apródok vivék a fenséges asszonyok uszályát, hol azokat ismét a főudvarmesternők vevék át. A templom ajtajában az eskető bécsi hercegérsek segédletével fogadá Ő Felségét. Minden szem az ajtó felé irányult, hogy a bájos arát láthassa, ki ezüsttel, arannyal áttört nehéz fehér selyemruhát, hajában vállaira leomló csipkefátyolt viselt. Fején egy gyönyörű brilliant diadém tündökölt Zsófia főhgasszony nászajándéka, ugyanaz, mellyet a fenséges főhercegnő egybekelésekor viselt; mellére, a magas ara természetes rózsából tűzött bokrétát. E pillanatban sem vált meg a szerelem virágától. Az eskető hgérsek megáldván a gyűrűket, azokat a legmagasb vőlegény és ara kicserélék és

Tarnóczai Géza: Császári esküvő a magyar sajtó tükrében

egymás ujjaira vonták; a szokásos kérdésekre nyert válasz után az érsek megáldá a házasságot, s az oltár előtt letérdelve elvégzé az esketési imádságot.

Ő Felségök erre a térdeplőről felemelkedve a számukra készített trónra léptek, s az eskető hgérsek a Te Deumot éneklé el. Most harmadszor dördültek meg az ágyuk. Az egyházi szertartás befejezésével nyolcz órakor visszatért a legmagasb pár és kísérete a várpalotába. A palota-dámák egy része s a b. t. tanácsosok a titkos tanácsteremben, az udvarnokok a második előszobában maradtak; a palota-dámák nagy része azonban és az udvari lovagok a szertartási teremben foglaltak helyet, hol a többi apartement-képes hölgyek is körbe állottak. A tábornoki és tisztikar is a második előteremben maradt, míg az apost. nuntius s a diplomatiái kar többi tagjai a titkos tanácsteremben gyűltek össze. Ekként elrendezve, megnyíltak az audiencia-terem ajtai s Ő Felségök a rendkívüli követeket egyenkint, a többi követeket pedig a külügyminiszter jelenlétében, mind együtt fogadák el, s ezután Ő Felségök a tükörszobába mentek, hol a követek nejeit fogadák el egyszerre, kiket a főudvarmesterné mutatott be. Az idegenek (illető követeik által) a titkos tanácsteremben mutattattak be, honnan Ő Felségeik a tábornoki és tisztikar tisztelgésének elfogadására a második előterembe menének, onnan valamint Ő Felségök, ugy mindnyájan a szertartási terembe menve, hol míg Ő cs. kir. Apostoli Felsége a magas személyiségekkel mulatott, a főudvarmesternő által a magas rangú hölgyek mutattatának be. A hölgyek ezután kézcsókolásra bocsáttattak. Ez idő alatt Ő Felsége a császárné keze egy arannyal átszőtt bársony párnán nyugodott. A bemutatás végeztével Ő Felségök termeikbe vonultak vissza, s ez örömnapot Zsofia főherczegasszony ő cs. kir. Fenségénél családi ebéd fejezte be.”¹⁰

A nagy napot övező protokolláris események rendkívül kimerítették a fiatal császárnét, aki egyáltalán nem volt hozzászokva a hosszú ceremóniákhoz és a bécsi udvarban alkalmazott spanyol etikett szigorú előírásaihoz. Mindez előrevetítette azokat a problémákat, amelyeket a szerelemből kötött házasság ellenére meg kellett tapasztalnia a császári párnak. Ekkor persze még ilyen baljós gondolatok kevesek fejében fordultak meg, a közhangulatot és a Sisi iránti érzelmeket a Budapesti Hírlap e szavakkal fogalmazta meg: „A császári menyegző april 24-két általános ünneppé emelte a nagy birodalom összes nemzetei szívében. Bécs ezóta már egy fiatal bájos Császárnét zár kebelébe. A harczy dráma véres képei közt oly lélekemelő esemény e herczegnő megjelenése, ki lángoló szerelmet és uj kegyet hoz a korona fénykörébe. A tavaszt, mely fölvirágozáa császári nászünnepelet, fölülmúlja a fiatal Császárné bája; a pompát és fényt, mivel a néphódolat mindenfelől körülövezi trónja zsámolyát, túlsugározza gazdag szíve, melynek a szerelem és kegy örökké ragyogó ékkövei legyenek! Hol ily kincstárt bir a birodalom, ott a nép egyetlen tagja sem lehet szegény; ott mindig van egy kincsforrás, melyből a szegény részvétet, az elhagyott gyámolítást, a szenvedő vigasztalást meríthet!”¹¹

JEGYZETEK

¹ *Hölgyfutár*, 1854. ápr. 22. 6. évf. 78. sz. 323.

² *Budapesti Hírlap, napilap*, 1854. április 22. 2. évf. 400. 2255.

³ HAMANN, Brigitte (1998): *Erzsébet királyné*. Aquila Könyvkiadó, Budapest, 59.

⁴ *Budapesti Hírlap*, 1854. április 24. 2. évf. 402. Rendkívüli szám, 2269.

⁵ *Budapesti Hírlap*, 1854. április 25. 2. évf. 403. sz. 2272.

⁶ *Budapesti Hírlap*, 1854. április 26. 2. évf. 404. sz. 2277.

⁷ HAMANN (1998) 66.

⁸ *Családi Lapok*, 1854. április 30. 3. évf. 8. sz. 353.

⁹ Uo. 351-352.

¹⁰ *Vasárnapi Ujság*, 1854. április 30. 1. évf. 9. sz. 70-71.

¹¹ *Budapesti Hírlap*, 1854. április 25. 2. évf. 403. sz. 2272.